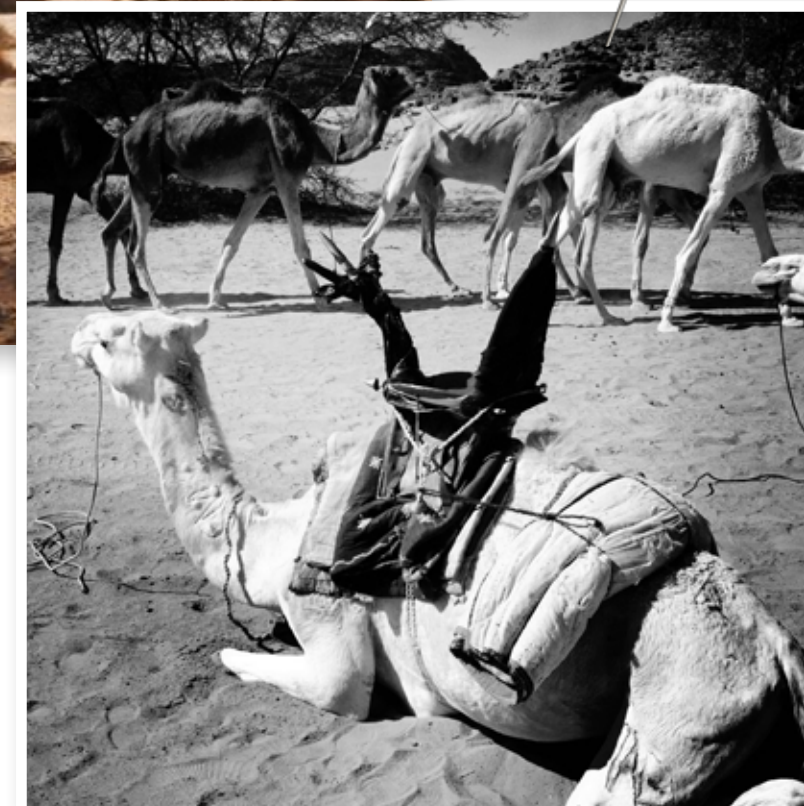

De woestijn heeft veel gezichten. En namen. Kalahari, Gobi, Sinaï... Maar er is één woestijn die alles overtreft, in omvang en in schoonheid. Zijn naam? Sahara. In alle grote religies en vele oude geschriften wordt de woestijn geroemd om het helende vermogen. De woestijn als metafoor voor leegte en dus ook voor bezinning. Mirjam Bleeker en Inez van Oord sliepen zeven dagen tussen hemel en aarde.

De stilte van de Sahara

'Wat blijft er van je over als alle luxevoorzieningen wegvallen, dat wilde ik weten. Of anders gezegd: wat komt er terug?'

Nomade. Spreek het langzaam uit en laat het zacht over je lippen rollen: nomade. Wat een mooi, romantisch woord. Iedereen zou wel even, heel even, een nomade willen zijn. Loskomen van alle verplichtingen, geen huur, geen hypotheek, geen lasten, even niets. Vrij zijn... Van hot naar haar en nergens thuis dan op de plek waar je stopt en een vuurtje maakt. Dat was het idee. En dat is de reden dat ik hier nu zit op een dun matje, in de schaduw. In de Sahara van Algerije, net buiten het plaatsje Djanet. Een kameel kijkt me recht aan en lacht naar me. Een lieve kamelenlach, of is het een spottende grijns? En hoe is het mogelijk, lees ik zijn gedachten? 'Mens, wat wil jij nu? In deze woestijn, in deze warmte, waarom doe je zo moeilijk, zoekend naar het volgende avontuur om de leegte te ervaren?' En daar is die grijns weer. Is het absurd misschien, zo lang reizen om iets te beleven wat ook op het strand in Burgh-Haamstede kan? Zand is zand, toch?

Het begint met overgave

De jeep die ons naar deze kleine kamelenfamilie heeft gebracht, rijdt weg - slappend en surfend alsof het sneeuw is, zo los en glad is dit zand. We zwaaïen en dan ineens, zo

gaat dat vaak bij een afscheid, voel je pas hoe je ervoor staat: ik ben hier onbekend, ik heb geen bereik, ik spreek de taal niet, ik heb geen kaart, ik ben mijn oriëntatie kwijt... Overgeleverd, dat is het woord. Ik moet mij overgeven aan zeven kamelen en vier begeleiders in lange jurken. De dieren staan vlak bij me en zittend op mijn matje kijk ik omhoog. Zou het net zo gaan als in de film 'Avatar', dat het dier dat jou gaat vervoeren jou ook uitkiest en niet andersom? Of als je voor het eerst een hondje gaat halen, een pup, dan kies je toch voor het dier dat met jou contact maakt? Ik kijk met aandacht, ik kijk vol overgave. Onverstord kauwen ze op een stekelig stukje groen. Contact? Ondertussen behangen de mannen de dieren met onze koffers, met water gevulde jerrycans, tassen vol voedsel, dekens en dunne matrassjes. 'Go, go, go,' zegt onze gids. 'Walk!' Dus we gaan lopen? Niks 'net als in de film', we gaan

gewoon te voet. Alle gedachten zijn voor niets geweest, zinloos, ballast. Zoals zo vaak.

Terug naar af

Even terug, wat was de gedachte? Stel, de wereld wordt drukker en stel, we krijgen steeds meer behoefte aan stilte, niet de stilte waar nog geluid in zit, maar de absolute stilte. En stel dat wij niet meer naar zee willen, omdat de oorden daar overvol zijn of omdat de zee niet meer blauw maar vervuild is, of de hotels verknald door toeristenindustrie en de service hopeloos... En stel dat elke stelling uitkomt. Of nu al waar is. Dan zou de woestijn weleens de bestemming van de toekomst kunnen zijn. Want er is niets, niets wat fout kan gaan, het zand is schoon, de zuurstof vers alsof je de eerste bent die hem opsnuift. En grote verwachtingen (ja, ook een ernstig menselijk gebrek) zijn er niet, want je weet: ik ga terug naar af. Terug naar een matrassje >

Boven: Net wakker, nog een beetje van de wereld. Dit is echt slapen tussen hemel en aarde. Rechts: Mirjam fotografeert haar eigen schaduw.

> op de grond, de sterrenhemel als onderkomen, een vuurtje om te koken. Wat blijft er van je over als alle luxevoorzieningen wegvallen, dat wilde ik weten. Of anders gezegd: wat komt er terug. Krijg je contact met iets waar je hier in ons land niet aan toekomt? Zou het kunnen dat als de ruis in je hoofd oplost, je ziel tevoorschijn komt, zoals de zon in de mist kan schijnen? Door de flarden heen...

'Wat een keukentafelgeleuter,' denk ik nu. Ik had het allemaal mooi bedacht. Wat er overblijft als er niets meer is? Ik weet het antwoord nu al: precies dezelfde persoon als thuis. Lopen door los zand is zwaar. En lopen in de felle zon nog zwaarder. Alle ideeën lijken theorie en ik ben druk met mezelf, met mezelf beschermen tegen de zon, wandelen, kijken, volgen. En de persoon die ik van thuis ken, degene die kan mopperen als het niet gaat zoals ze had gedacht, de persoon die iets onbenulligs zomaar heel irritant kan vinden en dat niet kan loslaten in haar gedachten, die persoon is hier ook, gewoon meegegaan in de bagage. Ik worstel en praat voortdurend tegen mezelf: wat is het mooi hier, wat is het hier mooi. Maar het genieten is nog een beetje namaak.

Overleven doe je samen

Vanaf een open vlakte naderen we een soort kloof, de rotsen hebben grillige toppen en

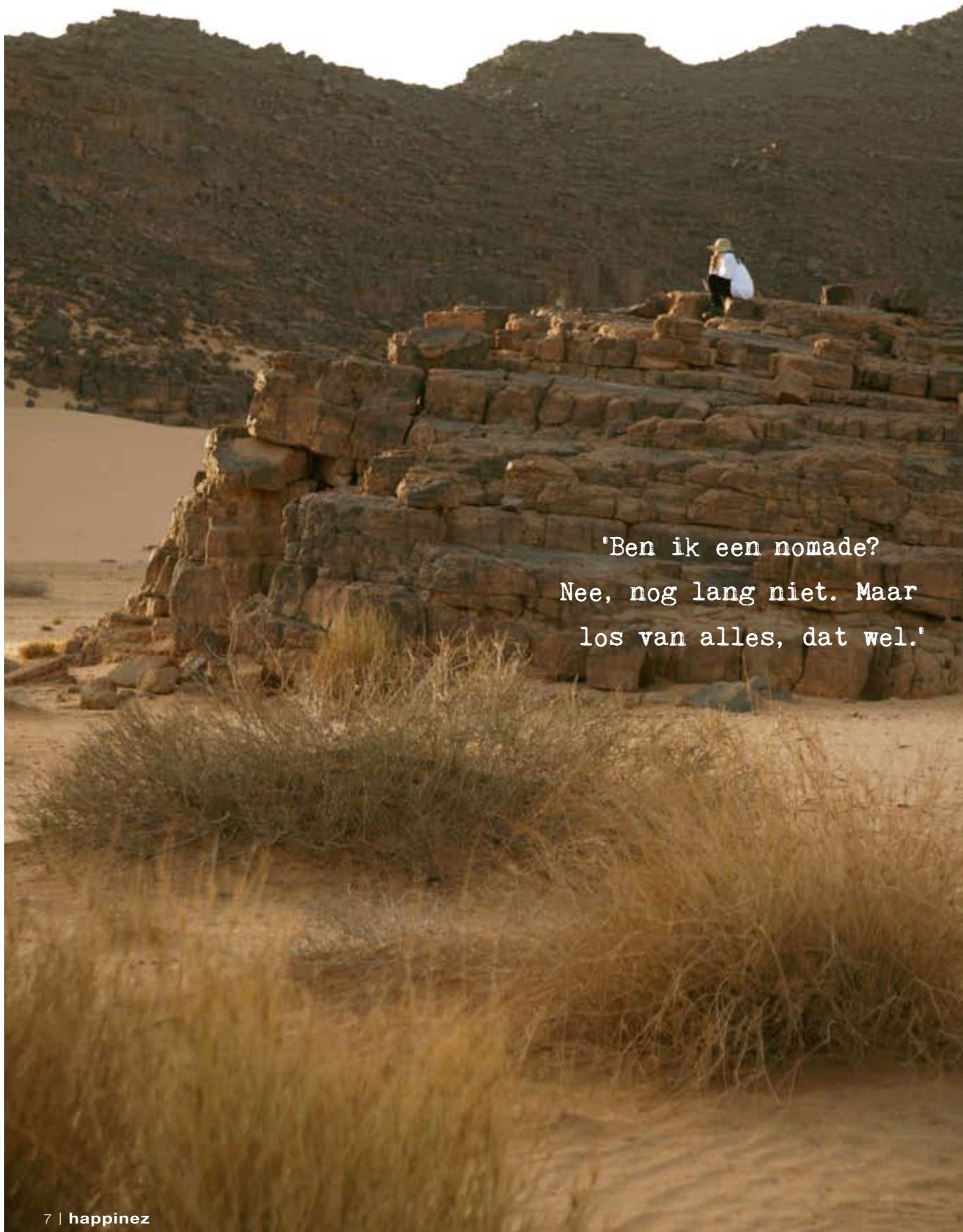
de avondzon maakt er imposante gezichten van. Kunnen we hier niet blijven? De gids draait zich rustig om, kijkt me aandachtig aan en wijst om zich heen. 'Zie jij hier voedsel voor de kamelen, of hout voor vuur?' Dan dringt het tot me door. In extreme omstandigheden, zoals hier in een landschap waar maar enkele millimeters regen per jaar vallen, gaat het niet alleen om 'ons', om onze vermoeide benen, of onze wens om even te rusten, of te eten. Is dit de valkuil van het moderne denken? Wel het bewustzijn dat we maar een korrel zand zijn in het grote geheel, maar tegelijkertijd ook denken dat het hele universum om die ene korrel draait. 'Volg mij maar, we zijn er zo.' Al na enkele minuten begrijp ik alles. We wandelen door de kloof en dan, na een smallere doorgang, komen we in een soort open kom, een windstille ruimte waar struiken en acacia's groeien en de grond bezaaid ligt

met droog hout. Overleven doe je samen. De dieren zijn er al, de kok schilt en wast groenten in zijn provisorische keukentje, de kamelendrijver maakt een vuurtje voor het theeritueel en zijn hulp bindt een touwtje om de voorpoten van de dieren zodat ze wel kunnen bewegen, maar er niet vandoor kunnen gaan. Een idylle is het, een oase van zand en ik zit er midden in. Als een korrel in de woestijn, imposant zo klein. Nog maar een dag geleden landden de fotograaf en ik - vanuit Parijs - in Algiers en daarna vlogen we door naar Djanet, een plaatsje hemelsbreed 2000 kilometer zuidelijker. Hartje Sahara. En zoals dat in bijna elk land het geval is: hoe verder verwijderd van de hoofdstad, des te traditioneler wordt er geleefd. In het plaatselijke café - theehuis - is geen vrouw te zien. De man heeft de broek aan, ook al dragen ze allemaal een jurk, een gewaad... >

Mohammed gaat altijd voorop en wij volgen. Tussen de rotsen door, steeds smaller, steeds groener, naar een waterbron. Onder: Onze reisbegeleiders.

'Ben ik een nomade?
Nee, nog lang niet. Maar
los van alles, dat wel.'

'De kamelendrijver maakt vuur en zet thee. We eten, drinken en gaan weer verder - het volgende verbluffende landschap in.'

Boven: Midden in de woestijn, het is een wonder, even bereik. Mirjam belt met thuis en ik fotografeer haar met mijn iPhone.

> **Een kloof te overbruggen**

En nu zitten we dan hier, vier mannen en twee vrouwen, toch samen rond het vuur in het schemerdonker thee te drinken. De maan is vol en straalt op het wit van de aarde. Het rotsachtige gebergte lijkt als een kudde olifanten, beschermend om ons heen. We praten wat en we krijgen vragen over Amsterdam. Onze vertaler is, dat hebben we inmiddels in de gaten, zeer gelovig maar ook zeer geïnteresseerd in andere culturen. Hij staat in elk geval open voor discussie. Hij wil praten over coffeeshops en hoeren, onze toeristische topattracties. "En in jullie land wonen ook homoseksuelen, toch? Die hebben wij niet. Want Allah heeft man en vrouw geschapen, zodat zij elkaar kunnen liefhebben. Dus je beledigt God en zijn schepping door zomaar voor je eigen geslacht te kiezen." En ik doe een poging: "Maar je zegt toch zelf dat Allah ons mensen geschapen heeft om lief te hebben? Wat maakt dan de verpakking uit, man of vrouw? Een mens houdt van een ander mens, zo kijken wij ernaar." Hij schudt zijn hoofd en maakt van die afkeurende geluidjes met zijn tong. "O nee, onmogelijk, verboden. Uitgesloten." Allah, zonder oneerbiedig te willen zijn, maar Allah heeft het hier echt voor het zeggen. En ik probeer nog dat wij in ons land ook andere goden kennen, verschillende, en dat alle denkbare

goden misschien - symbolisch bekeken - terug te brengen zijn tot één gedachte. Maar o nee! Dat is onmogelijk, want die 'ene' is Allah en Allah heeft alle andere goden bedacht en geschapen... Ondertussen zitten de anderen heel rustig te genieten van het donker om ons heen en het licht van het vuur. Maar mijn hoofd, mijn gedachten, staat nog lang niet in de sudderstand. We willen openstaan voor elkaar, begrip tonen, niemand veroordelen, maar dit vind ik moeilijk. Hoe kan ik deze kloof overbruggen, als het kan in één avond? Woorden en begrippen vliegen als sneltreinen langs elkaar: hippies, de seksuele revolutie, de emancipatie, de gelijke rechten, vrijheid in denken, het leeglopen van de kerken, spiritualiteit, bewustwording, Beatles, Pink Floyd, Madonna! Onze, mijn evolutie in een paar decennia. Kan ik die

ontwikkeling in één gesprek bij een steeds kleiner wordend vuurtje overbrengen? Ik glimlach naar hem, ik kan niets anders. En tussen zijn zwarte gewaad en de meters lange zwarte doek om zijn hoofd verschijnt zijn schitterende lach. We hebben toch iets gevonden om te delen. Even later pakt iedereen een flinterdun matje en dekens die naar kamelen ruiken. De mannen gaan gewoon ergens liggen, klaar voor de nacht. Wij rollen een paar meter verder onze slaapzak uit en zeer onwennig doe ik mijn ogen dicht, de oren nog op scherp. Hoor ik het geritsel van een scorpioen, het gesis van een slang? Een klein diertje dan, een mier misschien? Maar er is daar niets, geen beest, geen gevaar en zeker geen geluid. De nacht valt en legt nog een extra deken stilte over ons heen. Een cowboy voel ik me, en kwetsbaar.

>

Rechts: Zijn we verdwaald?
Nee, de piramide in de verte
blijkt gewoon een berg te zijn.
Onder: Nomadenkind.

maar los van alles, dat wel. We hadden vooraf afgesproken dat we Toeareg, het oervolk van de Sahara, zouden bezoeken en eventueel ook konden logeren bij deze mensen. Maar het bijzondere van nomaden is dat ze trekken van plek naar plek en toen we onze bestemming bereikten, was er niemand. Nog wel resten op de plaats waar een tent had gestaan, afval, palen met plastic zakjes eraan, maar geen mens te bekenen. Ik had het me mooier voorgesteld.

> Alles is anders

'Inez, good?' Het is de kok. Hij kent twee woorden Engels: *good* en *no good*. Uiteindelijk heeft een mens niet eens zoveel meer woorden nodig hier in de woestijn. Het ritueel herhaalt zich, nu in de ochtendzon. De kamelendrijver maakt vuur en zet thee. Scheppen suiker worden met de thee gemengd, hij giet het brouwsel van het ene kannetje in het andere en weer terug. Net zo lang totdat de suiker gaat schuimen en we thee krijgen als een klein biertje. Hij zet de glaasjes een voor een voor ons neer in het zand, heel bewust, alsof het schaakstukken zijn. De kok maakt roerretjes. *Good?* Ja, geweldig goed. Zo wakker worden is het beste wat er is. Geen spiegel in de buurt, geen lipgloss nodig, het eerste vleugje bevrijding komt als parfum voorbij. Mijn Avatar-moment is toch anders dan ik

me had voorgesteld. De drijver wenkt en wijst naar een van de kamelen. Het dier gaat door de knieën en maakt een oergeluid. Wordt dit mijn 'maatje' voor de rest van de dagen? Zo gevoelig ligt het allemaal niet. Een kameel in de woestijn is als een fiets in Nederland. Je moet er gewoon goed op kunnen rijden. En als de ene moe wordt van het sjouwen, krijg je een andere. Ideale beesten dus in dit landschap, denk je dan. Totdat de knokige veel te lange poten zich vanuit die biddende ligstand strekken en het dier klaar is voor vertrek. Op mijn troon word ik heen en weer gezwiept van voor naar achter, en eigenlijk blijft dat voortduren, ook als we stapvoets verdergaan. Een schip, zo voelt het, deinend rollen we het volgende verbluffende landschap in. 'Leg je voeten in zijn nek, dat is de bedoeïenen-zit.' Ik geef me over. Ben ik een nomade? Nee, nog lang niet,

Vrije mensen

Een paar dagen later komen we toch een familie tegen, een man en een vrouw met vijf kinderen. Zo te zien arm maar gelukkig. De vrouw kijkt afwachtend de kat uit de boom, maar de man loopt ons stralend en lachend tegemoet. Zo blij, zo vrolijk. Vrij mens, betekent Toeareg, vrij en nobel. Als ik naar hem kijk, klopt het wel, maar de rest van de familie ziet er in mijn westerse ogen armoedig uit. Wat is er over van dit nomadenvolk, dat de handel beheerste in zilver en goud, dadels en zout. Woorden die mijn fantasie aan de praat krijgen, maar het beeld is zo anders dan ik nu hier voor me zie. Mag ik een paar vragen stellen? De gids knikt, ga zitten, vraag maar... en we nemen allen plaats in het zand. Wat maakt jullie gelukkig? De man lacht terwijl hij de woorden herhaalt: "Vrij zijn, vrij zijn, vrij zijn maakt gelukkig. We leven van de melk en >

De woestijn heeft veel gezichten. Zandvlaktes, hoge rotsen en dan weer meer groen dan ik ooit had kunnen bedenken.

> de verkoop van geiten en kamelen. We hebben geen stress, we leven met de dieren." Maar moeten de kinderen niet naar school? "Nee, als nomade moet je met de dieren om kunnen gaan en dat is wat ik hun leer, verder hebben we niets nodig. Al zou ik de loterij winnen, ik heb geen verlangens, dus ik zou niet weten wat ik met dat geld moest doen. Misschien nog een paar geiten kopen!" En hij schatert het uit. Wij lachen mee omdat hij zo lekker lacht, maar de rest van de familie lacht niet. De Toeareg kenden Allah zeker niet? Ik durf het te vragen, want we hebben inmiddels een apart soort humor ontwikkeld. "Nee, nee, nee," zegt de vader van de nomadenfamilie. "Wij geloofden in de zon en in de natuurkrachten; water en wind waren als goden voor onze voorouders, maar dat is lang geleden." Misschien zit daar ook een mooie waarheid in?, probeer ik nog. Maar we zijn weer waar we begonnen en mijn gids antwoordt. "Je weet toch wel dat Allah de zon, de wind en het water heeft geschapen!" Het is een leuke woordenwedstrijd geworden, een spel, en inmiddels weet ik 't: Allah wint altijd. Ik vind het best. Samen lopen we verder. Elke dag weer, een paar dagen lang. Hij in zijn lange zwarte gewaad en zijn zwarte *cheche* om zijn hoofd voor mij uit. Onze gids Abdallah als Mozes in de woestijn op weg naar het beloofde land. De volgende stille plek. Soms via tunnels

van rotsen, soms over verlaten savannes, en soms zelfs lijkt onze weg als de bodem van een rivier. Langs pilaren van steen, stromen van zand, op of naast de kamelen. Indrukwekkend mooi en vervreemdend. Zo stil is het hier. De rituelen herhalen zich en de geluiden weerkaatsen tegen de rotsen. Ik doe mijn ogen dicht en hoor het verschil. Geluid is hier geen ruis, geluiden komen een voor een. Zo weinig is er. Iemand breekt een tak voor het vuur, boter sist kort in de pan, thee gaat van de ene ketel in de andere. Dat

is alles. En zelfs gedachten zijn hier geen stroom meer, maar komen een voor een. Alsof mijn geest, soms druk als de A1, een rustig kruispunt in een verlaten dorp is geworden. Af en toe komt er wat voorbij. Zelfs mijn vraag: 'Wat blijft er over als alle luxe wegvalt?' weerkaats tegen de rotsen en lost op. Een antwoord is niet nodig. Want ik zit hier als een korrel in de grote woestijn. En de stille aait mijn stilte. 🌵

TEKST INEZ VAN OORD FOTOGRAFIE MIRJAM BLEEKER

Reisinformatie

Locatie: National Park Tassili n'Ajjer, een beschermd gebied ter grootte van 135.000 vierkante kilometer. Onze trektocht begon in Djanet en eindigde in Illizi. Het laatste deel van het traject met een fourwheeldrive vanwege de lange afstanden. Er gaan vanaf Amsterdam geen rechtstreekse vluchten naar Algiers. Wij vlogen via Parijs, maar er worden verschillende tussenstops aangeboden, zoals Rome en Istanboel. Dan vanaf Algiers met een nachtvlucht naar Djanet. Lastige verbinding dus, maar eenmaal in de woestijn lijkt dat onbelangrijk. Er worden verschillende reizen aangeboden, waaronder veel wandelreizen. Ik had de ervaring op die kameel niet willen missen, maar het is geen pretje om daar uren op te zitten... Een combinatie, zoals wij dat hadden, van wandelen en af en toe op een kameel rijden, is een goed alternatief. Een betrouwbaar adres om dit te regelen is Tadrart, www.tadrartvoyages.com

Wij boekten via www.sahara-art-venture.nl van de Nederlandse Ineke Hemminga. Zij heeft haar hart in de woestijn verloren (of gevonden) en organiseert een paar keer per jaar groepsreizen in de Algerijnse woestijn.